

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

κ. *Εδμόνδου Βαλμᾶ*

Σέ πολλά δημοσιεύματα νεοειδωλολατρικῶν ἐντύπων παρατηρεῖται τόν τελευταῖο καιρό ἔντονο ἀντιχριστιανικό καί ἀντιεκκλησιαστικό περιεχόμενο. Τά δημοσιεύματα αὐτά ἀναφέρονται σέ δύο κυρίως θέματα: α) Ὁ Ἑλληνισμός εἶχε τούς δικούς του θεούς καί ἐπομένως δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό ξένη πρὸς αὐτόν ἱερά ἱστορία καί β) πρέπει νά ἀποβληθεῖ τουλάχιστον ἡ Παλαιά Διαθήκη ἀπό τή θρησκευτική διδασκαλία τῶν νέων στά σχολεῖα, γιατί κατὰ τή γνώμη τους ἡ Παλαιά Διαθήκη εἶναι ἡ θρησκεία καί ἡ ἱστορία τῶν Ἑβραίων.

Δέν θεωροῦμε ἀσφαλῶς σοβαρό τό «ἐπιχείρημα» ὅτι ὁ Ἑλληνισμός εἶχε θεούς (τό δωδεκάθεο τοῦ Ὀλύμπου μέ ὅλους τούς μικροθεούς καί ἡμιθεούς) γι' αὐτό δέν θ' ἀσχοληθοῦμε καί πάλι μέ τό θέμα αὐτό. Οἱ ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ «Διάλογος» θά ἔχουν διαβάσει ἀνάλογα ἀρθρα συνεργατῶν τῆς Π.Ε.Γ. ὅπου ἐπισημαίνονται ὅτι διαπρεπεῖς ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς καί φιλόσοφοι κατεδίκασαν, ὄχι χωρὶς κινδύνους, τήν λατρεία τῶν εἰδώλων καί τήν πολυθεΐα. Ἀργότερα μεγάλοι Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπως ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, ἐπεσήμαναν τόν παραλογισμό νά λατρεύει κανεὶς τά κτίσματα καί ὄχι τόν κτίσαντα.

Εἶναι βέβαιο γεγονός ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἐν ἀντιθέσει μέ ἄλλους ἀρχαίους λαούς πού οἱ θεοὶ τους παρουσίαζαν ἀποκρουστικά καί ζωώδη μορφώματα, ἐξεδήλωσαν τήν ἀναζήτηση τοῦ θεοῦ καί τή θεοσέβειά τους μέ καλλιτεχνικά δημιουργήματα πού ἐκπλήσσουν ἀκόμη καί σήμερα, ἀριστουργήματα ὄντως τέχνης καί ἀπεικόνισης. Κατασκεύασε γιά τούς θεούς του περίτεχνους καί λαμπροὺς ναούς, βωμούς καί μαντεῖα πού θαυμάζονται καί θά θαυμάζονται εἰς τόν αἰῶνα. Οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων μας προγόνων ἀπεικονίζονταν μέ ἀνατομικές ὁμοιότητες πρὸς τόν ἄνθρωπο, ἀλλά καί μέ ψυχικά προτερήματα καί ἐλλαττώματα ὅμοια πρὸς αὐτόν καί εὐρίσκονταν αὐτές οἱ ἀνθρωπομορφικές θεότητες σέ ἕνα νο-

ητό χῶρο καί κόσμο (Ὀλυμπος, θάλασσα, νησιά, λίμνες, ποτάμια).

Ὅμως οἱ πρόγονοί μας, πού ὑπῆρξαν πρωτόποροι στήν ἐπιστήμη, στήν τέχνη, στά γράμματα καί τή σοφία καί συνετέλεσαν τά μέγιστα στήν πολιτιστική πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας, δέν ἔπαψαν ποτέ ν' ἀναζητοῦν τήν ἀλήθεια ὡς πρὸς τό Δημιουργό καί τή Δημιουργία τοῦ κόσμου. Καί γι' αὐτό πρῶτοι καί καλύτεροι ἐδέχθησαν τό Εὐαγγέλιο τῆς Σωτηρίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ νέα θρησκεία δέν ἐπεβλήθη διά τῆς βίας. Ἐγινε ἀποδεκτὴ μέ ἐλευθέρη βούληση.

Ἐνας ἄλλος λαός ὁ Ἰουδαϊκός πού κατοικοῦσε στήν ἀνατολική λεκάνη τῆς Μεσογείου εἶχε τό προνόμιο νά δεχθεῖ ἐξ ἀποκαλύψεως καί νά τιμᾷ μέ ταπεινὸ φρόνημα τόν Ἐνα, Μόνο, Ἀληθινὸ Προσωπικὸ Θεό. Ὁ Ἀληθινὸς θεὸς Δημιουργός, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ παρέδωσε Διαθήκη μέσω τῶν προφητῶν του πού ἀπετέλεσε τήν Ἁγία Γραφή, τήν Ἱερά Βίβλο, ὅπου ἱστορεῖται ἡ πορεία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μέσω τῶν ἐπεμβάσεων τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ πρὸς τήν ἀπολύτρωσιν μέ τήν ἔλευση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπεμβαίνει ὁ Θεός, ἀλλά καί ὁ ἄνθρωπος εἶναι πτωτικός καί παρουσιάζει ἀρνήσεις καί ἁμαρτωλὴ ἀκραία συμπεριφορὰ πολλές φορές.

Καί ἡ χειρίστη συμπεριφορὰ τοῦ περιούσιου λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀν καί οἱ προφῆτες προφήτευσαν τήν ἔλευση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, εἶναι ὅτι δέν ἐδέχθησαν τόν ἐνανθρωπήσαντα, ἀνάμεσά τους, Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ καί παρέμειναν ἀποκλειστικά καί μόνο στήν διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι τό Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καί τῆς λύτρωσης τοῦ ἀνθρώπου καί μαζί μέ τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» καί τίς «Ἐπιστολές» τους, ἀποτελεῖ τήν Καινὴ Διαθήκη. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς Παλαιᾶς καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει αὐτοτελῶς. Ὁ Χριστὸς διακήρυξε ὅτι δέν ἤλθε νά καταλύσει τό νόμο, ἀλλά νά τόν συμπληρω-

Η ΝΕΑ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Frank Schaeffer «Χορεύοντας μόνος»
(μετάφραση Ἀρχιμανδρ. π. Αὐγουστίνου Μύρου).

Νομίζω ὅτι τό βασικότερο πρόβλημα τοῦ πολιτισμοῦ μας εἶναι τό ὅτι ἀναζητοῦμε τή σωτηρία σέ λανθασμένους δρόμους¹. Οἱ κοσμικοί ἀναζητήσαν τή σωτηρία ἀπό τήν ἁμαρτία στρέφοντας τήν προσοχή τους σέ ἔργα πολιτικῆς δραστηριότητας, ὡσάν τά ὑποχρεωτικά κυβερνητικά προγράμματα νά μποροῦσαν νά ἐξαλείψουν τό κακό. Ὁ ἀμερικανός Προτεστάντης ἀναζητεῖ ἐπίσης μία μαγική, ἀκαριαία, τύπου «ἀσημένιασφαιρας» λύση γιά τήν ἁμαρτία. Κι αὐτό τό ὀνομάζει ἐμπειρία τῆς «ἀναγέννησης». Ὅμως, σύμφωνα μέ τήν Ἱερά Παράδοση, λέγοντας κάποιος ἀπλῶς ὅτι εἶναι ἀναγεννημένος, αὐτό δέν σημαίνει τίποτε. Δέν συνεπάγεται τήν ἀπαραίτητη μετάνοια, τόν ἀσκητικό ἀγώνα, τή σκληραγωγία, τή μυστηριακή λατρεία καί τή χρήση τῆς ἐλεύθερης βούλησής μας, γιά νά ἐπιλέξουμε ξανά καί ξανά τό δρόμο τοῦ Θεοῦ. Ὅλα αὐτά, ὅπως διδάσκει ἡ ἱστορική Ἐκκλησία, ἀποτελοῦν τόν μοναδικό τρόπο, μέ τόν ὁποῖο μποροῦμε νά γίνουμε ὅμοιοι μέ τόν Θεό, νά ἀγωνιστοῦμε γιά νά «θεωθοῦμε» μέ ἄλλους λόγους, νά μιμηθοῦμε τόν Χριστό καί μέσῳ τῆς μίμησης νά γίνουμε ὅμοιοι μέ τό Θεό.

1. Ὁ Δυτικός πολιτισμός ... ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν πίστη ... τώρα θεωρεῖται ἡ ἱστορία ὡς τό ὄχημα τῆς σωτηρίας. Εἴτε μέ τήν μορφή τῆς ... προόδου τύπου Διαφωτισμοῦ, Μαρξισμοῦ εἴτε μέ τόν Δυτικό κοινωνικό ἐκσυγχρονισμό θέτει τή σωτηρία μέσα στά συστήματα τῆς ἱστορίας καί ἔτσι ἐκφράζει τόν Βιβλικό ὀρισμό τῆς εἰδωλολατρίας», Herbert Schlossberg, *Idols for Destruction* (Nashville, 1983), σ. 13.

Νά πῶς ὁ Ψαλμωδός ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία του νά σωθεῖ: «χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὄφθῆναι με τήν δόξαν σου» (Ψαλμ. 16,15).

Ἡ μαρτυρία τῆς ἱστορικῆς Ἐκκλησίας ἔρχεται σέ ἀντίθεση καί μέ τά δύο, τίς κοσμικές εἰδωλολατρείες καί τίς προτεσταντικές αὐταπάτες γιά ἀπλοποιημένες λύσεις στά ἠθικά μας προβλήματα. Ἀπεναντίας ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κατέχει τήν ἐλπίδα γιά ἕνα πνευματικό ταξίδι, πού ἔχει σκοπό τήν ὁμοίωσή μας μέ τόν Θεό καί τό ξύπνημα κάποια μέρα μέσα στή δόξα του.

Τό 270 μ.Χ. ὁ Μέγας Βασίλειος ἔγραφε: «Θά ἔλεγα μάλιστα ὅτι ἡ ἀσκησις τῆς εὐσέβειας ὁμοιάζει μᾶλλον μέ μία σκάλα· ἐκεῖνη πού εἶδε κάποτε ὁ μακάριος Ἰακώβ, τῆς ὁποίας τό ἕνα ἄκρο ἦταν κοντά στή γῆ καί ἀγγιζε τό ἔδαφος ἐνῶ τό ἄλλο ἄκρο ἀνυψωνόταν ἐπάνω καί ἀγγιζε τόν οὐρανό. Εἶναι λοιπόν ἀπαραίτητο αὐτοῖ πού ἀρχίζουν νά ζοῦν τήν ἐνάρετη ζωή νά βάλουν τό πόδι τους στά πρῶτα σκαλοπάτια καί ἀπό ἐκεῖ νά φθάσουν στά ἐπόμενα, μέχρις ὅτου τελικά νά ἀνέβουν βαθμαῖα σέ τέτοια ὕψη, ὅσο εἶναι δυνατόν γιά τόν ἄνθρωπο».

Ὅπως διδάσκει ὁ Μέγας Βασίλειος, ἡ σωτηρία δέ εἶναι ὑπόθεση μιᾶς στιγμιαίας ἐμπειρίας, οὔτε ὑπόθεση μιᾶς κοσμικῆς μοίρας ἢ ἐκλογῆς· εἶναι μᾶλλον κάτι ἐντελῶς διαφορετικό, μία διαδικασία, ἕνας ἀγώνας, τό ἀνέβασμα μιᾶς πνευματικῆς σκάλας.

σει. Ἐπομένως ἡ Παλαιά Διαθήκη γιά τόν Χριστιανό δέν εἶναι ἡ θρησκεία τῶν Ἑβραίων καί ἡ ἱστορία τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἀλλά ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ πού οἰκονομεῖ μέσῳ ἐπεμβάσεων Του τή σωτηρία τοῦ Ἀνθρώπου. Ὁ Δεκάλογος π.χ. μέ τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ δέν καταργήθηκε, ἀλλά ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς χριστιανικῆς κατήχησης. Ὁ Χριστιανισμός παρέλαβε τήν Παλαιά Διαθήκη τήν ὁποία ἐρμήνευσε ἡ

Καινή Διαθήκη. Ὅποτε καί οἱ δύο Διαθήκες μαζί συναποτελοῦν ἀναπόσπαστα τήν Ἁγία Γραφή.

Ἀποτελεῖ ἐπομένως παραχάραξη τῆς ἀληθινῆς ἱστορίας ἡ ταύτιση τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τήν θρησκεία τῶν Ἑβραίων. Κάθε δέ προσπάθεια «πισωγυρισματος» σέ παλαιές δοξασιές, πού ἔχουν ἔντονα καί ἔμπρακτα ἀποδοκιμαστεῖ παγκόσμια, εἶναι ὄχι μόνο οὐτοπική, ἀλλά καί παρανοϊκή.

Πώς θά σωθοῦμε; Πώς κάποια μέρα θά μπορέσουμε νά ξυπνήσουμε στή δόξα τοῦ Θεοῦ; Μερικοί Προτεστάντες δίνουν μία ἀπλοποιημένη καί ἀτελή ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα: «Πιστεύοντας ὅτι ὁ Χριστός πέθανε ἐπάνω στόν σταυρό γιά μᾶς». Σύμφωνα μέ τήν Ἱερά Παράδοση αὐτή ἡ ἀπάντηση κατά τήν καλύτερη ἐκδοχή, εἶναι ἐν μέρει μόνον ὀρθή. Μία ἀπάντηση περισσότερο σύμφωνη μέ τήν Ἱερά Παράδοση στό ἐρώτημα, «πώς θά σωθοῦμε;», εἶναι ἀπλή ἀλλά καί δύσκολη: Θά σωθοῦμε ἀγωνιζόμενοι νά γίνουμε ὅμοιοι μέ τόν Χριστό. Ἕνας Ὁρθόδοξος συγγραφέας καί ἱερέας, ὁ Ἀντώνιος Κόνιαρης, γράφει: «Ἡ σωτηρία δέν εἶναι κάτι τό στατικό ἀλλά κάτι τό δυναμικό. Δέν εἶναι μία διαμορφωμένη κατάσταση, στήν ὁποία φθάσαμε ... ἀλλά μία διαρκῆς κίνηση ... γιά νά γίνουμε ὅμοιοι μέ τόν Χριστό, γιά νά λάβουμε τό πλήρωμα τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ ... αὐτό δέν μπορεῖ ποτέ νά ἐπιτευχθεῖ πλήρως σ' αὐτή τή ζωή».

Σύμφωνα μέ τόν Μέγα Βασίλειο, γιά νά γίνουμε ὅμοιοι μέ τόν Χριστό, πρέπει νά ὑπακούσουμε σ' αὐτόν καί νά τόν μιμηθοῦμε: «Τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ καί Σωτήρα μας γιά τό ἀνθρώπινο γένος εἶναι ἀνάκληση ἀπό τήν πτώση καί ἐπιστροφή στήν οἰκείωση μέ τόν Θεό ἀπό τήν ἀποξένωση πού δημιουργήθηκε ἐξ αἰτίας τῆς ἀνυπακοῆς. Αὐτή εἶναι ἡ αἰτία γιά τήν παρεπιδημία τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο μέ τήν σάρκα γιά τό ὑπόδειγμα πού μᾶς ἔδωκε μέ τήν εὐαγγελική ζωή, τά πάθη, τόν σταυρό, τόν θάνατο, τήν ἀνάσταση. Ἔτσι ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος σώζεται, μπορεῖ νά λάβει ἐκείνη τήν παλαιά υἰοθεσία μέ τήν μίμηση τοῦ Χριστοῦ».

Μποροῦμε νά ὀμιλοῦμε γιά ἐμπειρία τῆς «ἀναγέννησης», γιά «ἐκλογή», γιά «ἐσωτερικό φῶς» ἢ νά χρησιμοποιοῦμε ὅποιαδήποτε ἄλλη ἔκφραση ἢ ἐξήγηση. Δέν μποροῦμε ὅμως νά βροῦμε καμμία μαγική φόρμουλα, πού νά μᾶς προσφέρει ἀυτόματη σωτηρία, ἐάν ἐμεῖς δέν ἀκολουθήσουμε στήν πράξη τόν Χριστό. Στήν πραγματικότητα ἡ Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι, ἀκόμη καί ἂν εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι κάποιος εἶναι ἐκλεγμένος, δέν μποροῦμε νά ἐξασφαλίσουμε γιά κανέναν τήν σωτηρία. Ὅπως ἔγραψε ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Ἀσκητής στίς ἀρχές τοῦ πέμπτου αἰώνα, «κάθε ἕνας πού βαπτίστηκε κατά τόν Ὁρθόδοξο τρόπο ἔλαβε μυστικά τό πλήρωμα τῆς χάριτος. Ὅμως συνειδητοποιεῖ τήν ὑπαρξη αὐτῆς τῆς χάριτος μόνον στό βαθμό πού ὁ ἴδιος ἐνεργητικά τηρεῖ τίς ἐντολές».

Ἡ Ἱερά Παράδοσις διδάσκει ὅτι δέν σωζόμαστε μέ τήν ἀπλή διακήρυξη ἐνός τύπου ὁμολογίας, πολὺ δέ περισσότερο μέ τήν ἀποδοχή θεολογικῶν διακηρύξεων καί δογμάτων ἔστω καί ἐάν αὐτά εἶναι ὀρθά ἢ Βιβλικά. Οὔτε τά ἔργα μποροῦν νά μᾶς σώσουν. Θά σωθοῦμε, ὅταν γίνουμε ὅμοιοι μέ τόν Χριστό. Σωζόμαστε σταδιακά, καθὼς θεωνόμαστε ἐφαρμόζοντας τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καί τίς ἐντολές Του. Ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως μας σ' Αὐτόν καί τῆς ἐπιθυμίας μας νά γίνουμε ὅμοιοι μέ τόν Θεό, δέν σωζόμαστε στιγμιαία ἀλλά παίρνουμε σιγά σιγά τή μορφή ἐκείνη, γιά τήν ὁποία μᾶς προόρισε ὁ Δημιουργός. Μόνον ἔτσι μποροῦμε νά ἐπιστρέψουμε στήν οἰκείωση μέ τόν Θεό.

Σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἔγινε ἀνθρώπος μέ τήν ἐνσάρκωσή Του. Αὐτό τό ἔκανε, ἐπειδὴ ἐμεῖς οἱ ἀνθρώποι διαλέξαμε νά ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τόν Θεό. Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομάκρυνσής μας ἦταν ὁ θάνατος. Ὁ Θεός ἀπό ἀγάπη κινούμενος ἐπιθυμοῦσε νά ἀποκαταστήσει τίς σχέσεις μας μαζί Του, νά νικήσει τόν θάνατο μέ τόν θάνατο καί τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Στό κλασικό του ἔργο, *Περί ἐνανθρωπήσεως*, τόν τέταρτο μ.Χ. αἰώνα ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος διδάσκει ὅτι ἐπιλέγοντας τήν ἁμαρτία ἐπιλέγουμε μᾶλλον τόν θάνατο παρά τή ζωή. Ἐπομένως εἴμαστε ἀνίκανοι ἀπό μόνοι μας νά ξαναβροῦμε τό δρόμο μας πίσω πρὸς τήν ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ ἐξουσιαστοῦ τῆς ζωῆς. Γράφει ὁ ἅγιος: «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησε ὁ ἴδιος, διότι ἦταν αὐτός μόνος ἢ εἰκόνα τοῦ πατρὸς, πού μποροῦσε νά ξαναπλάσει τόν ἀνθρώπο, ὁ ὁποῖος ἦταν δημιουργημένος κατ' εἰκόνα (Θεοῦ)».

Ἀντί νά μᾶς στείλει ἕνα ἀπλό βιβλίο ἢ μία σειρά ἀπό θεολογικούς κανόνες, γιά νά ὑπακούσουμε σ' αὐτά, ὁ Χριστός, «ὁ ἐραστής τοῦ ἀνθρωπίνου γένους» ἦλθε σ' ἐμᾶς προσωπικά, γιά νά ζήσει ἀνάμεσά μας, γιά νά μποροῦμε νά ἔχουμε μία ἀληθινή ζωή καί ἕνα ζωντανό ὑπόδειγμα γιά μίμηση. Ὁ Χριστός δίδαξε ὅτι μποροῦμε νά τόν ἀκολουθήσουμε, γιά νά συναντήσουμε τόν Πατέρα καί νά γίνουμε ἢ νέα δημιουργία: αὐτή, γιά τήν ὁποία ὀμιλοῦν ὁ Ψαλμωδός καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί ἡ Ἐκκλησία πέρασε τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἱστορίας τῶν δύο χιλιᾶδων χρόνων δοξολογώντας τόν Θεό γιά τήν ἐνσάρκωση τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ἔγραψε ὁ ἅγιος Βασίλειος στήν ἀγαπημένη του προσευχή, «Σέ εὐχαριστοῦμε